

ΠΟΛΥΤΡΟΠΗ ΑΡΜΟΝΙΑ
ΠΡΟΑΓΩΓΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ Β' ΤΑΞΗΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΤΡΙΤΗ 17 ΜΑΪΟΥ 2022
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΝΕΟΤΕΡΟΥ
ΚΟΣΜΟΥ (565-1815)

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ

ΟΜΑΔΑ Α'

ΘΕΜΑ Α1

Ιερά Εξέταση: Καθώς η Καθολική Εκκλησία έβλεπε τη θρησκευτική και την πολιτική επιρροή της να συρρικνώνονται δραματικά εξαιτίας των Μεταρρυθμιστών το 16^ο αιώνα, αποφάσισε να αντιδράσει δυναμικά. Επιχειρήθηκε η καταστολή των μεταρρυθμιστικών ιδεών με την αναδιοργάνωση της Ιεράς Εξέτασης, ενός μεσαιωνικού θεσμού που είχε πέσει σε αχρηστία. Οι ιεροεξεταστές, προκειμένου να κάμψουν το φρόνημα των μεταρρυθμιστών ή αιρετικών, κατά την άποψη της Καθολικής Εκκλησίας, μετέρχονταν κάθε μέσο, συμπεριλαμβανομένων παντός είδους βασανιστηρίων και της καύσης πάνω στην πυρά (autodafe).

Επαναγωγή: Με τα αξιόλογα νομοθετήματα της Μακεδονικής Δυναστείας επιδιώχθηκε συνειδητά η απομάκρυνση από το Δίκαιο των Εικονομάχων και η επιστροφή στο Ρωμαϊκό Δίκαιο, με προσαρμογές όμως που υπαγόρευαν τα νέα κοινωνικά και πολιτικά δεδομένα. Σε μεγαλύτερο βαθμό επηρεάζεται από την Εκλογή η Επαναγωγή, μια συλλογή νομοθετημάτων που καθορίζουν με ακρίβεια τις αρμοδιότητες του αυτοκράτορα και του πατριάρχη, των δύο κεφαλών της οικουμένης, που συνεργάζονται στενά. Εμπνευστής της θεωρίας των δυο εξουσιών φαίνεται ότι ήταν ο Φώτιος.

Σκλαβηνίες: Οι μόνιμες εγκαταστάσεις των Σλάβων στη Χερσόνησο του Αίμου είναι γνωστές με τον όρο σκλαβηνίες. Στο γεωγραφικό χώρο της Ελλάδας οι σκλαβηνίες αποτελούσαν αυτόνομες νησίδες σλαβικού πληθυσμού, μικρότερης ή μεγαλύτερης έκτασης. Στη διάρκεια του 9ου αι., οι σκλαβηνίες που βρίσκονταν στα βορειοδυτικά της Χερσονήσου του Αίμου εξελίχθηκαν στα πρώτα κρατίδια των Σέρβων και Κροατών. Την ίδια εποχή (9ος αι.), οι σκλαβηνίες που βρίσκονταν στα νότια της Χερσονήσου του Αίμου άρχισαν να ενσωματώνονται στην επεκτεινόμενη θεματική διοίκηση του Βυζαντινού Κράτους. Οι σκλαβηνίες ήταν αρχικά ημιαυτόνομες και πλήρως φορο υποτέλειας.

ΘΕΜΑ Α2

1. Ο ανθρωπιστής Έρασμος υποστήριξε την άποψη ότι οι άνθρωποι δεν γεννιούνται αλλά γίνονται. **ΣΩΣΤΟ**

2. Η άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Σταυροφόρους πραγματοποιήθηκε το 1204.
ΣΩΣΤΟ

3. Η υπεροπλία των Τούρκων σε έμψυχο και άψυχο υλικό ήταν συντριπτική κατά τη διάρκεια της πολιορκίας της Κωνσταντινούπολης. **ΣΩΣΤΟ**

4. Ο Πιπίνος στέφθηκε από τον πάπα ελέω Θεού βασιλέας των Φράγκων (754), γεγονός που προσέδωσε στη φραγκική βασιλεία μεγάλο ηθικό κύρος και με τη στέψη αυτή επικράτησε στην Ευρώπη η αντίληψη της ελέω Θεού βασιλείας. **ΣΩΣΤΟ**

5. Ο Μοντεσκιέ δεχόταν μόνο ως κυρίαρχη τη γενική βούληση την οποία πρέπει να εκφράζει και στην οποία πρέπει να υποτάσσεται η εκάστοτε κυβέρνηση. **ΛΑΘΟΣ**

ΘΕΜΑ Β1

Οι αραβικές κατακτήσεις έθεσαν τέρμα στην ελληνορωμαϊκή κυριαρχία στη Μεσόγειο, στις ακτές της οποίας εμφανίστηκε πλέον ένας νέος κόσμος. Τη βυζαντινή θαλασσοκρατορία διαδέχθηκε μια περίοδος συγκυριαρχίας των Αράβων και των Βυζαντινών στη Μεσόγειο και τα θαλάσσια σύνορα του Κύπρος-Λυκία/Κιλικία. Σχεδόν κάθε χρόνο γίνονταν επιδρομές (κούρσα) των αραβικών στόλων, με αποτέλεσμα ο πληθυσμός των νησιών και των ακτών του Αιγαίου να μειωθεί δραματικά και το εμπόριο να περιοριστεί. Από την άλλη πλευρά οι χερσαίες αραβικές επιδρομές έπληξαν το εμπόριο και περιόρισαν σημαντικά τις αγροτικές δραστηριότητες των μικρασιατικών πληθυσμών.

ΘΕΜΑ Β2

Μια σημαντική συνέπεια των γεωγραφικών ανακαλύψεων ήταν ότι το κέντρο της παγκόσμιας οικονομίας μετατοπίστηκε από τη Μεσόγειο στον Ατλαντικό Ωκεανό και τη Βόρεια θάλασσα. Τα λιμάνια της Σεβίλλης, της Λισαβόνας και της Αμβέρσας απέκτησαν μεγαλύτερη οικονομική δραστηριότητα από εκείνα της Βενετίας και της Γένουας. Με την εξέλιξη αυτή η δυτική και η βόρεια Ευρώπη έγιναν πια το κέντρο των διεθνών εξελίξεων.

Το ασήμι και το χρυσάφι που έφταναν στην Ευρώπη αύξησαν την κυκλοφορία του χρήματος και κατέστησαν το νόμισμα αποκλειστικό ανταλλακτικό μέσο και μέτρο όλων των αξιών. Τα κεφάλαια που συσσωρεύονταν από το εμπόριο άρχισαν να επενδύονται σε διάφορες εμπορικές, τραπεζικές, χρηματιστηριακές και ασφαλιστικές επιχειρήσεις. Έτσι τέθηκαν οι βάσεις του κεφαλαιοκρατικού συστήματος στην Ευρώπη, ενώ η φεουδαρχική δομή της οικονομίας άρχισε να κλονίζεται.

Η βιοτεχνία παρουσίασε σημαντική πρόοδο στους τομείς της υφαντουργίας, της μεταξουργίας και της τυπογραφίας. Στην πρόοδο αυτή συνέβαλε αποφασιστικά και ο σταδιακός παραγκωνισμός των μεσαιωνικών οικονομικών θεσμών, όπως ήταν οι συντεχνίες, που επέβαλλαν περιορισμούς στην ελεύθερη δραστηριότητα του ατόμου.

Παρά την ανάπτυξη της βιοτεχνίας και του εμπορίου, η γεωργία εξακολουθούσε να αποτελεί το θεμέλιο της οικονομίας. Η γεωργική παραγωγή εμπλουτιζόταν σταδιακά με την καλλιέργεια αποικιακών προϊόντων, άγνωστων μέχρι τώρα στον ευρωπαϊκό χώρο. Όμως η εισαγωγή μεγάλων ποσοτήτων πολύτιμων μετάλλων στην Ευρώπη προκάλεσε πτώση της τιμής τους, ενώ, αντίθετα, για τους ίδιους λόγους οι τιμές των αγαθών αυξήθηκαν σε πολλές περιπτώσεις κατά 300 % με 400 % στα τέλη του 16ου αιώνα.

ΟΜΑΔΑ Β΄

ΘΕΜΑ Γ1

Το κυριότερο από τα ελληνικά κράτη, μετά την άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Σταυροφόρους το 1204, ιδρύθηκε στη δυτική Μικρά Ασία με κέντρο τη Νίκαια. Εκεί, γύρω από τον Θεόδωρο Λάσκαρη, συγκεντρώθηκαν όλες οι πιστές στο κράτος δυνάμεις των Βυζαντινών. Οι απειλές που αντιμετώπιζε το κράτος αυτό ήταν πολλές. Όμως, όταν το 1205 οι Λατίνοι ηττήθηκαν από τους Βουλγάρους, άνοιξε ο δρόμος για την εδραίωση του κράτους της Νίκαιας. Το 1208 ο Θεόδωρος στέφθηκε αυτοκράτορας και βασιλιάς των Ρωμαίων. Ο διάδοχός του Ιωάννης Βατάτζης κατόρθωσε να επεκτείνει σημαντικά την επικράτειά του και να ανυψώσει τη μικρή αυτοκρατορία σε σημαντική δύναμη.

Εξίσου σημαντικά υπήρξαν τα επιτεύγματα του Ιωάννη Βατάτζη στο χώρο της εσωτερικής πολιτικής. Ο Βατάτζης προσπάθησε να πατάξει τις καταχρήσεις στη διοίκηση και ίδρυσε πολλά φιλανθρωπικά ιδρύματα, για να απαλύνει την ένδεια και τα βάρη των φτωχών. Εξάλλου, με τη δημιουργία στρατιωτικών κτημάτων εξασφάλισε ένα αποτελεσματικό σύστημα άμυνας των ανατολικών συνόρων του. *Τη σημασία της δημιουργίας των στρατιωτικών κτημάτων αναδεικνύει ο βυζαντινολόγος G. Ostrogorsky στο κείμενο που έχει δοθεί. Ο αυτοκράτορας της Νίκαιας εγκατέστησε σε αυτά Κουμάνους στρατιώτες, αρχικά στη Θράκη, στη συνέχεια στη Μακεδονία και έπειτα στην κοιλάδα του Μαιάνδρου στη Φρυγία της Μικράς Ασίας με αντάλλαγμα την παροχή στρατιωτικής υπηρεσίας εκ μέρους τους. Κατά τον ιστορικό Γ. Παχυμέρη αυτό υπήρξε και το σπουδαιότερο επίτευγμα της Αυτοκρατορίας της Νίκαια, αφού έτσι αποκαταστάθηκε η άμυνα στην Ανατολή.*

Στο πλαίσιο του οικονομικού προγράμματός του ο Ιωάννης Βατάτζης απέδωσε ιδιαίτερη σημασία στην ανόρθωση της αγροτικής οικονομίας. Στόχος της οικονομικής πολιτικής του ήταν η αυτάρκεια και γι' αυτό απαγόρευσε την εισαγωγή ειδών πολυτελείας από τις ιταλικές πόλεις.

Ο Ιωάννης Βατάτζης κατέστησε το κράτος του μία διεθνώς υπολογίσιμη δύναμη. Όταν πέθανε, οι κτήσεις στη Μ. Ασία ήταν απόλυτα ασφαλείς, ενώ μεγάλο τμήμα των Βαλκανίων ήταν υπό την εξουσία του. Η Ήπειρος και η εξαθλιωμένη Βουλγαρία δεν αποτελούσαν πια σοβαρό κίνδυνο, ενώ η Λατινική Αυτοκρατορία βρισκόταν σε αξιοθρήνητη κατάσταση. Χρειαζόταν ακόμη μία τελευταία προσπάθεια, για να ανακτηθεί η Κωνσταντινούπολη.

ΘΕΜΑ Δ1

Στις αρχές του 7ου αι. όμως, όταν ο στρατός κάλεσε στο θρόνο τον Ηράκλειο, η κατάσταση στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία ήταν ακόμη εξαιρετικά κρίσιμη. Αμεσότερος υπήρξε ο κίνδυνος που προερχόταν από τους Πέρσες. Οι Πέρσες κατέκτησαν τη Συρία (613) και τα Ιεροσόλυμα (614), αφαίρεσαν τον Τίμιο Σταυρό και τον μετέφεραν στην πρωτεύουσά τους Κτησιφώντα. Ο Ηράκλειος έκλεισε τότε συνθήκη ειρήνης με το Χαγάνο των Αβάρων (619) και μετακίνησε το στρατό του στο μέτωπο της Μ. Ασίας. Ο πόλεμος έγινε μέσα σε ατμόσφαιρα θρησκευτικής έξαρσης. Η ηθική και υλική στήριξη του βυζαντινού αυτοκράτορα από την πλευρά της Εκκλησίας ήταν απεριόριστη. Ο πατριάρχης Σέργιος παραχώρησε στον Ηράκλειο ως δάνειο τα χρήματα των φιλανθρωπικών ιδρυμάτων

και τα πολυκάνδηλα και άλλα λειτουργικά σκεύη της Μεγάλης Εκκλησίας, όπως αναφέρει ο χρονογράφος Θεοφάνης.

Ο θρησκευτικός χαρακτήρας των εκστρατειών του Ηρακλείου ήταν προφανής: στρέφονταν κατά των πυρολατρών Περσών που κατείχαν τους Αγίους Τόπους και απειλούσαν τη Ρωμανία, δηλαδή τη Βυζαντινή Αυτοκρατορία. Οι πρώτες συγκρούσεις με τους Πέρσες ήταν νικηφόρες και κατά την περίοδο 623-625 ο αυτοκράτορας εκστράτευσε εναντίον των Περσών. Ενώ ο Ηράκλειος πολεμούσε στην Ανατολή, οι Πέρσες σε αντιπερισπασμό πολιορκήσαν την Κωνσταντινούπολη, σε συνεργασία με τους Αβάρους και τους Σλάβους, αλλά οι επιθέσεις τους αποκρούστηκαν. *Οι -μέχρι τότε- νίκες του βυζαντινού στρατού είχαν εμπνεύσει τον πληθυσμό της πρωτεύουσας που γεμάτος αυτοπεποίθηση απέκρουσε την αβαροσλαβική επίθεση. Ο λαός με βαθιά πίστη στην Παναγία, την εικόνα της οποίας περιέφερε στα τείχη και με τη σθεναρή στήριξη του Πατριάρχη Σέργιου, συνέτριψε τους Πέρσες. Με το γεγονός αυτό συνδέεται η σύνθεση του Ακάθιστου Ύμνου, προς τιμήν της Θεοτόκου, στην οποία και αποδόθηκε η σωτηρία της Πόλης (626), όπως επισημαίνει και ο βυζαντινολόγος Ι. Καραγιαννόπουλος.*

Η σύγκρουση των δύο δυνάμεων κρίθηκε στη μάχη της Νινευί, όπου ο περσικός στρατός αφανίστηκε κυριολεκτικά. Ο νέος βασιλιάς Σιρόης συνήψε συνθήκη ειρήνης και έτσι το Βυζάντιο ανέκτησε, προσωρινά όμως, όλα τα εδάφη που είχε χάσει στο χώρο της Εγγύς Ανατολής. Ο τροπαιούχος αυτοκράτορας έγινε θριαμβευτικά δεκτός στην Κωνσταντινούπολη. Το 630 ο Ηράκλειος ύψωσε πανηγυρικά στα Ιεροσόλυμα τον Τίμιο Σταυρό που ανέκτησε από τους Πέρσες.

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ : ΜΠΟΥΓΙΑ ΝΙΚΟΛΕΤΤΑ